

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Våld i hederns namn

En kvalitativ studie om hur socialsekreterare beskriver sitt arbete med hedersrelaterat våld idag jämfört med år 2012.

Greta Melkonian & Marija Dosenovic
Kandidatuppsats (SOPA63)
HT 2016
Handledare: Anna Rypi
Antal ord: 14 401

ABSTRACT

Author: Greta Melkonian and Marija Dosenovic

Title: Abuse in the name of honour - *a qualitative study about how municipal social workers describe their work with honor-related violence today compared to 2012.*

Supervisor: Anna Rypi

Assessor: Lupita Svensson

The aim of this study was to focus on how municipal social-workers work with honor related abuse (HRA) in a smaller community in Sweden. The purpose of the study was to study if there were any changes in how the municipal social-workers described their work with honor-related abuse today compared to the year of 2012. The theories and the perspectives used for this study include: the gender theory, the cultural pattern, and “accounts”. The results of the study shows how the municipal social workers described their work with HRA and that there were some changes in the way they described how they accomplished their work. The empirical data in our study is based on interviews made with six municipal social-workers. The implication that can be made from this study is that not all the respondents saw changes in the way they described how they worked between the years 2012 and 2016. In this study we will also introduce how the social workers are working with this social problem.

Key words: honor-related abuse, social work, municipal social workers, girls

Förord

Att utföra denna studie gällande hedersrelaterat våld och socialsekreterarnas egna perspektiv på förändringar i arbetssätt och insatser har varit en både tuff och rolig resa att ta sig igenom. I vår studie använder vi oss av handlingar som har autentisk förankring och ber därför alla läsare att behandla de case och respondenter som vi har använt oss utav med respekt. Vi vill tacka våra respondenter som har deltagit i denna studie och delat med sig av sina erfarenheter och kunskap. Vi har med hjälp utav er fått ta del av ny kunskap och har även fått en bredare blick på hur man arbetar med hedersproblematiken. Utan Er hade denna studie inte varit möjlig att utföra.

Sist men inte minst vill vi tacka våra familjer som har varit det största stödet för oss under arbetets gång.

Melkonian Greta och Dosenovic Marija

Helsingborg, 3 januari

Innehållsförteckning

1. Problemformulering	5
1.1 Hedersrelaterat våld.....	5
1.2 Case 1.....	6
1.2.1 Case 2.....	6
1.3 Syfte.....	7
1.4 Frågeställning.....	7
1.5 Avgränsning.....	7
2. Kunskapsläget	7
2.1 Heder som begrepp	7
2.2 Den patriarkala strukturen.....	8
2.3 Heder som våld.....	9
2.4 Socialsekreterarnas arbete med hedersrelaterat våld.....	10
3. Teoretiska perspektiv	11
3.1 Genusperspektiv.....	11
3.2 Kulturmönster.....	12
3.3 "Accounts".....	13
3.4 Sammanfattning.....	14
4.1 Val av metod.....	14
4.1.1 Tekniska hjälpmedel.....	15
4.2 Metodens förtjänster och begränsningar.....	16
4.3 Urval.....	17
4.4 Tillvägagångssätt.....	19
4.5 Kodning.....	20
4.6 Metodens tillförlitlighet.....	20
4.7 Etiska överväganden.....	21
5. Analys	22
5.1 Hedersrelaterat våld och definition.....	23
5.2 Socialsekreterare om hedersärende.....	26
5.3 Arbetsätt och insatser för minderåriga.....	28
5.3.1 Bedömning av våldet.....	28
5.3.2 Arbetsätt med föräldrar och tvångsomhändertagning.....	30
5.4 Förtroende mellan socialsekreterare och klient.....	31
5.4.1 Mötet med flickan.....	33
5.5 Förändringar i arbetssättet.....	35
6. Avslutande diskussion	38
Referenser	41
Elektroniska källor	42
Referenser.....	41

1. Problemformulering

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld är ett tema som tycks bli allt mer uppmärksammat i dagens samhälle. Enligt det brottsförebyggande rådet (2015) har ungefär 21 899 brott anmälts som misshandel där kvinnan kände förövaren. I 17 974 fall av de anmälda fallen utövades det fysiska våldet inomhus och 3925 av de fall som anmäldes skedde utanför det egna hemmet. I 13 630 av dessa fall var kvinnan i en *nära relation* till förövaren. Vid samma undersökning som gjordes av BRÅ (2012) visar att 20 791 kvinnor har anmält misshandel där förövaren var av motsatt kön. 16 695 av de anmälda fallen skedde inomhus där förövaren var en *bekant* till kvinnan. 4 096 av fallen skedde utomhus också där förövaren var *närstående* till kvinnan. I 12 471 fall var kvinnan i en *nära relation* till förövaren. Utifrån dessa två rapporter kan man se att det har skett en ökning av antal anmälda misshandelsbrott. Dock visar inte detta ifall våld i nära relation ökar över tid eller om det endast har skett fler anmälningar. Detta visar dock att våld i nära relationer blir ett socialt problem som är allt mer uppmärksammat i vårt samhälle.

I SOU (2015:55:70) kan man läsa hur våldsutsatta kvinnor i äktenskap kan bli underordnade mannen. Maken väljer att medvetet bryta ner kvinnan psykiskt genom att exempelvis säga till barnen att de inte ska lyda sin mamma, vilket skapar en destruktiv relation mellan mamman och hennes barn. Vidare kan maken välja att sabotera moderns relation till barnen genom att låta barnen göra de saker som mamma inte tillåter. I SOU (2015:55:153) beskrivs de komplexa känslorna som binder kvinnan till förövaren genom ett "traumatiskt band" där hennes olika känslor av kärlek, hat, rädsla, medlidande, skam och skuld binds ihop. Inom dessa kvinnor lever två krafter; en som anpassar sig att överleva och en som skyddar och motsätter sig hot och våld. Att ha en personlig relation är dubbelt traumatiserande då man utsätts för det faktiska våldet, men också att förhålla sig till att det faktiskt är en närstående som begår brottet (ibid).

1.1 Hedersrelaterat våld

Även hederskultur och hedersrelaterat våld är något som under de senaste decennierna har blivit allt mer uppmärksammat i svensk och internationell offentlighet (NKC, 2010:9). Frågor om det hedersrelaterade våldet sattes på den politiska agendan samtidigt ungefär i hela västvärlden. Trots det att de flesta regeringar runt om i världen har skrivit under FN:s deklaration om mänskliga rättigheter där de har förbundit sig att aktivt motarbeta våld mot

kvinnor, förekommer det fortfarande hedersrelaterat våld mot kvinnor världen över. Ofta handlar det om att man på regeringsnivå inte arbetar aktivt mot att förebygga våldet. Ungdomsstyrelsen (2009:8) skriver att *hedersrelaterat våld* har börjat uppmärksammas i Sverige efter morderna på två unga kvinnor, Pela Atroshi som blev mördad år 1999 och Fadime Sahindal som blev mördad år 2002. Morderna på dessa unga kvinnor har skett av nära familjemedlemmar på grund av att dessa kvinnorna ville leva ett liv enligt den svenska kulturen och normerna. Efter dessa händelser har regeringen i Sverige år 2003 och 2007 avsett 180 miljoner kronor till olika insatser som berör *hedersrelaterat våld*, speciellt inom utbildning för olika myndigheter som arbetar med unga. Detta ska dock förbättra kunskap inom ämnet hedersrelaterat våld och att det uppmärksammas att unga gifter sig mot sin vilja på grund av familjens kulturella normer.

1.2 Case 1

År 2012 uppmärksammades ett fall i media som fick hela den svenska befolkningen att tappa andan. Berättelsen handlar om en ung kvinna som blivit mördad av sin lillebror i sin bostad. Kvinnan blev i ung ålder bortförd till sitt hemland av sin pappa där hon ingick i ett tvångsäktenskap. Denna unga kvinna lyckades sedan återvända till Sverige och då ville fortsätta leva sitt liv som en helt vanlig flicka i sin ålder, vilket hennes familj inte ansåg var acceptabelt. Hon levde inte upp till familjens förväntningar och deras kulturella normer. Kvinnan tog senare kontakt med socialförvaltningen i sin kommun för att söka hjälp då hon kände att de förekom hot från familjens sida. Kvinnan blev därefter placerad i sin hemkommun vilket slutade med att hon en kväll blev mördad av sin bror i sin egen bostad.

1.2.1 Case 2

Fyra år senare uppmärksammades ett liknande fall i samma kommun. Kvinnan i fråga är uppväxt i Sverige och levde ett liv som de flesta kvinnor i hennes ålder i Sverige. Hon gick i skolan, arbetade och var i ett förhållande, vilket hennes familj inte visste någonting om. Även kvinnans pojkvän blev utsatt för våld utav hennes pappa och släktingar då de fick kännedom om deras förhållande. Kvinnan i fråga ingick i ett tvångsäktenskap efter att hon hade åkt till hemlandet. Kvinnan återvände sedan till Sverige där hon tog kontakt med de svenska myndigheterna och berättade om sitt problem. Kvinnan och hennes pojkvän blev placerade externt till en annan kommun och lever nu under skyddad identitet.

Detta är två fall som på ytan är ganska lika, men som på djupets skiljer sig åt mycket. De båda kvinnorna blev bortgifta i ung ålder och har sökt hjälp från socialförvaltningen i sin hemkommun. Dessa fall har fått olika slut där den ena kvinnan blev placerad i en annan kommun och den andra miste sitt liv på grund av familjens heder och kulturella normer. Vi har därför undersökt hur denna kommun arbetar med kvinnor som har hedersproblematik och ifall insatserna och sättet att arbeta med de utsatta har förändrats från år 2012 till år 2016.

1.3. Syfte

Studies syfte är att närmare undersöka socialsekreterarnas beskrivning av hedersrelaterat våld men även hur de beskriver att de arbetar med problematiken. Syftet är även att se hur socialsekreterarna beskriver skillnader och likheter i arbetssättet mellan år 2012 och år 2016.

1.4 Frågeställning

- Hur beskriver socialsekreterarna hedersrelaterat våld?
- Hur beskriver socialsekreterarna att de arbetar med hedersrelaterat våld?
- Hur beskriver socialsekreterarna skillnader och likheter mellan år 2012 - 2016?

1.5 Avgränsning

Vi är medvetna om att det finns liknande fall i hela landet som vi hade kunna ta del utav i vår studie. Vi har medvetet valt att ha dessa två case från år 2012 och år 2016 som empiri för vår studie. Anledningen till att vi har valt att avgränsa oss till dessa case är för att de är utredda av samma socialtjänst och att vi på så sätt lättare ska kunna se ifall det finns en förändring över tid i sättet att arbeta med just hedersrelaterat våld.

2. Kunskapsläget

2.1 Heder som begrepp

Wikan (2009:9) beskriver begreppet heder som något som kan vara positivt i alla samhällen.

Vidare skriver Wikan (2009:13) att man föds in i hedern och att man förblir kvar i den så kallade kulturen tills man dör. Personen kan välja att bryta sig ut, men detta val kan kosta en livet. Heder är det som handlar om värde, självrespekt och social respekt i både egna och andras ögon. Vad som krävs för att uppnå en sådan respekt kan variera både kulturellt och historiskt. Men heder kan även handla om makt och smärta eftersom att hedern har sitt pris (Wikan, 2009:9) Heder kan även ses som ett könat begrepp då "män har heder och kvinnor

har skam”, vilket framställs som att mannen har normen medan kvinnan är avvikande. Kvinnor ingår i sina mäns heder och de bär sig i mäns heder. Mäns heder kan helt enkelt fullständigt bero på kvinnan då mannen är beroende av kvinnans beteende (ibid). Det kulturaliserade perspektivet med sina förenklade bilder, stereotyper, kategoriseringar samt betoning på kulturella särdrag förstärker ett så kallat “vi och de-tänkande” (Darvishpour, 2010:16ff). I rapporten av NCK (2010:9) kan man läsa att själva begreppet är omstritt och genererar frågor om “vi och dem”; om avvikelse och normalitet i samhället samt svenskhet och integration.

NCK (2010:45) beskriver i sin rapport hur hedersrelaterat våld utmärker sig genom sitt kollektiva uttryck. Det som kännetecknar själva våldet är att det inte utövas av en enskild man mot en enskild kvinna i ett parförhållande, utan att själva våldet i regel är välplanerat av ett kollektiv. Även Korteweg (2014:184) beskriver i sin artikel att hedersrelaterat våld enklast beskrivs som en planerad våldshandling från ett kollektiv. Själva våldet planeras och riktas mot kvinnan då familjen har fått en uppfattning om att kvinnan har vanhedrat familjen. Det hedersrelaterade förtrycket handlar i många fall om det hot som begränsar en ung persons handlingsutrymme eller den egna rätten att själv välja partner. Den person som öppet vågar gå emot den rådande normen anses dra skam över sin familj och släkt. Denna personen, riskerar därför att straffas fysiskt eller begränsas ytterligare av en nära familjemedlem för att familjen eller kollektivet ska återfå det som anses vara den förlorade hedern (NCK,2010:45).

Korteweg (2014:189) skriver hur religioner oftast starkt förknippas med hederskulturen även om religioner i sig inte har någon särskild koppling till hederskulturer. Författaren förklarar att hederskulturer finns och förekommer i alla folkslag och alla religioner, men att det inte finns någon sammankoppling mellan de människorna som väljer att utöva våldet.

2.2 Den patriarkala strukturen

Gill (2013:249) skriver hur hedersmord är ett sätt visa upp sin patriarkala makt för allmänheten. Att mörda någon i hederns namn ses oftast som en heroisk gärning av kollektivet och den enskilde då man återupprättar familjens och kollektivets heder.

Hamednaca (2010:43) skriver att familjens styrs till största delen av oskrivna lagar och kollektivets intressen är därför överordnade individens - för kollektivets bästa. I ett sådant traditionellt samhälle är stoltheten viktigast och individen representerar alltid kollektivet och familjens ansikte utåt för allmänheten. Att stå utanför kollektivet är det värsta tänkbara för

den enskilde och gör därför sammanhållningen viktigt för varje enskild individ som för gruppen i helhet. Sammanhållningen i släkten kan ses som avgörande för överlevnad då en eventuell splittring av gruppen hotar både den sociala och känslomässiga tryggheten. Kollektivets tryck, normer och värderingar är starkt dominerande och kontrollen av de enskilda medlemmarna är viktigt för att man ska upprätthålla sin heder. Så kallade hedersrelaterade samhällen har ett normsystem där männen är kollektivets representanter utåt. Detta innebär att pojkar i tidig ålder lärs upp för denna kontrollerande roll då de ska anta denna roll i framtiden (ibid).

Aplin (2016:1) skriver att mycket av den forskningen som finns tyder på att förövaren inom hedersvåld oftast är män. Författaren beskriver därför honour-based abuse som ett könsbrott då kvinnorna oftast är de som faller offer för våldet (Aplin, 2016; Gill 2013:). I de kulturer där hedersvåld ofta förekommer är förövaren i fråga stolt över att ha utfört ett hedersmord. Många av de män lämnar därför över sig till polisen själva då de anser att de nu har återupprättat sin heder (Gill: 2013:249).

Gill (2006:2) skriver att flickor kan smutsa ner sin heder genom en rad olika oacceptabla beteenden. Genom att exempelvis ingå i ett förhållande med en man av annan religion, eller att påbörja ett förhållande med en man som inte är eller har blivit accepterad av kollektivet. Det värsta tänkbara sätt att vanhedra familjen på att kvinnan ingår i ett sexuellt förhållande innan äktenskap. Vidare skriver Gill (2013:248) att ett rykte om ens syster eller dotter kan vara tillräckligt med bevis för att den manliga familjemedlemmen ska utöva våld i hederns namn.

2.3 Heder som våld

Aplin (2016:6ff) skriver om hur det psykiska våldet kan utformas och riktas mot de kvinnliga familjemedlemmarna. Fadern eller någon annan manlig familjemedlem kan hota kvinnan genom att säga att alla band kommer att klippas med henne om hon inte gör som familjen önskar. Ett sådant hot kan vara psykiskt påfrestande för exempelvis den unga flickan. Den psykiska kontrollen kan däremot utövas på många olika sätt. Dels genom direkt hot, indirekta hot eller genom ständig förföljelse och ständigt påträngande övervakning. Detta kan, skriver Aplin (2016:5), resultera i att kvinnan i fråga känner sig som en fånge i sitt eget hem och väljer därför att följa familjens regler för att kontrollerandet ska upphöra. Denna sorts våld

utövas oftast mot flickor i ung ålder som skyddas av kollektivet från omgivningen. Själva våldet kan även uttryckas psykiskt mot flickan genom att hon tvingas att ingå i ett äktenskap mot sin vilja. Tvångsäktenskap är en viktig aspekt i hedersrelaterat våld (Belfrage et al.:2011:21). Enligt författarna finns det många inslag av hedersmord där flickan inte velat ingå i det äktenskap med den man som familjen har valt. Många flickor som har fallit offer för hedersvåld har beskrivit tvångsäktenskap som en av de största riskerna till varför de har utsatts för våld av en nära familjemedlem (ibid).

Björktomta (2012:63) beskriver även symboliskt våld samt hur det uppstår och skapas. En effekt av symboliskt våld kan även, enligt Björktomta, vara att flickan känner skamkänslor kanske till och med rädsla inför blotta tanken att säga emot sin far. Flickorna är uppvuxna med ett visst förhållningssätt och de måste även visa att de har respekt mot sin pappa (ibid). Björktomta (2012:208) skriver även om begränsat handlingsutrymme som flickor kan utsättas för från faderns sida. Det som författaren försöker förklara är att dessa unga flickor lever i skärningspunkten mellan ett patriarkalt fält och ett fält som är starkt präglad av jämställdhet med betoning på individen. Dessa flickor lever alltså i två olika världar med en fot i hederskulturen och en fot i den svenska kulturen. Genom våldet kan fadern exempelvis sätta gränser på flickan genom att visa för henne att det måste finnas ett avstånd till henne och hennes ”svenska” vänner, då deras kultur skiljer sig från hennes egna.

2.4 Socialsekreterarnas arbete med hedersrelaterat våld

Det senaste årtionden har man i Sverige satsat pengar på brottsbekämpning vad gäller hedersrelaterat våld. Man har även i arbetet implementerat ett antal professionella, strukturerade checklistor för att ha som underlag då man arbetar med riskbedömningar och ledningar i olika sammanhang när det kommer till hedersrelaterat våld. Det som man mest har riktigt fokus på är våld i nära relationer, alltså våld mot makar och förföljelser (Belfrage et al.:2011:22). Under senare tid har arbete med kvinnofrid, våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och blivit ett eget professionellt fält (SOU:2015:55:149). För många yrkesverksamma socionomer innebär arbetet med hedersrelaterat våld i praktiken att tillgodose behovet av stöd, skydd och behandling. Genom samverkan kan den yrkesverksamma skapa social, fysisk och psykisk trygghet för de utsatta. Ett viktigt uppdrag som de yrkesverksamma inom socialtjänsten har är just att bedöma säkerheten och riskerna för offret utifrån en kartläggning av det våld som hon har utsatts för. Det är viktigt att ta fram

riskerna och göra en kartläggning är för att en korrekt bedömning ska kunna göras av utifrån den fara som kvinnan eller flickan befinner sig i (SOU: 2015:55:158).

Det professionella bemötandet innebär att man som handläggare ska vara en motpol till förövaren. För handläggaren är det viktigt att synliggöra våldet och dess betydelse, samt att låta offret föra sin egen tala och sätta egna ord på våldet. Det grundläggande i detta arbetet är att återupprätta kvinnans värde (SOU: 2012:55:160). När man jobbar med flickor som har blivit utsatta för hedersrelaterat våld är det även viktigt att tänka på att under utredningens gång ha enskilda samtal med flickan då hon oftast inte vågar prata öppet om allt med sina föräldrar i rummet. De flickor som öppet pratar om problem i sin hemmamiljö, med exempelvis en kurator eller socialsekreterare, kan bryta mot familjens normer (Länsstyrelsen, 2009:59). Det är därför i första hand viktigt att prata med flickan enskilt innan föräldrarna blandas in, men det är generellt viktigt att ha enskilda samtal med både föräldrar och flickan. Det är även av stor betydelse att ha gemensamma samtal ifall det är möjligt och om man inte utsätter flickan för fara (ibid).

3. Teoretiska perspektiv

I denna del ska vi vidare beskriva och diskutera de teoretiska utgångspunkterna i arbetet. De teoretiska perspektiv som vi har valt för vårt arbete är "accounts", kulturmönster och genus. Dessa teorier får oss att skapa en större förståelse gällande våld mot kvinnor och att dessa teorier kan lyfta upp olika aspekter analysen.

3.1 Genusperspektiv

Genus innebär ett socialt och kulturellt kön och med detta menas det att vissa uppfattningar och föreställningar skiljer sig åt beroende på om du är man eller kvinna (Hirdman, 2003:29). Denna uppdelning på vad som är kvinnligt och manligt har sedan en lång tid tillbaka funnits, där män och kvinnor har haft sina egna uppdelningar på vad som anses vara kvinnligt samt manligt. Män har det lättare med att följa vissa normer om det jämförs med kvinnor då kvinnan oftast alltid har ansvaret på vad hon ska göra och inte får göra (Hirdman, 2003:23). Kvinnan har betraktats som en individ med lite makt i jämförelse med mannen. Kvinnan blir den som ska lyda och förhålla sig till mannens handlingar då det är mannen som är den med makt och den som tar hand om kvinnan (Hirdman, 1993:81–82). Ett genusperspektiv förklarar

och ses utifrån två principer, *dikotomi* och *hierarki* som då beskrivs som en ordningsstruktur som existerar i samhället (Hirdman, 1993:113). Hirdman (1993:114) beskriver dikotomi och hierarki på följande sätt. Dikotomi som något isär hållande vilket hon menar är samhällets föreställningar om olika aspekter som är manligt och kvinnligt. Med hierarki menar författaren att en man är den som betraktas vara en norm och den som står för det allmängiltiga (ibid). Eftersom kvinnan i många fall betraktar sig själv som underordnad blir det att mannen känner sig överordnad och detta blir anledningen till skapandet av själva könsrollen. Hirdman (1993:74–80) menar att kvinnans egna syn på sig själv är undervärderad och detta är anledningen till att kvinnor känner sig mindre värda än vad männen gör. Förklaringen till dessa skapade könsroller är att på ett historiskt sätt har det redan från rötterna framkommit att kvinnan ska vara den som tar hand om hemmet och uppfostrar barnen, medans mannen arbetar och försörjer familjen (Hirdman, 1993:120).

Kön är inget som direkt biologiskt är fixerat i en människas kropp utan är snarare en social konstruktion. Beroende på vilken historisk, social eller kulturell kontext en människa befinner sig kan kön uppfattas på olika sätt beroende på var/vad man tillhör. Uppdelningar på könsroller beror också på en individs handlingar, agerande, språk och bemötande som då konstruktionen av kön sker. Kvinnan vill i olika situationer förstärka kvinnligheten vilket då sker på så sätt att kvinnan uppfyller mannens önskemål och förhåller sig på ett sätt som mannen vill och på samma sätt förhåller sig mannen gentemot kvinnan för att bevisa manligheten (Mattson, 2010: 43ff). Utifrån författaren Annika Jemteborn (2005:24ff) förklaras begreppet kön som en kategorisering beroende på om man är en man eller en kvinna, tillhörigheten och förväntningarna kommer därför i form av kategoriseringen på könsrollen. En kvinnas roll är enligt författaren alltid något som prövas om av omgivningen och som då oftast handlar om normer samt värderingar.

3.2 Kulturmönster

Gill (2006:1) skriver att media primärt har satt fokus på att presentera hedersmord för allmänheten, istället för att presentera hederskulturen som en helhet. Almqvist & Broberg (2000:199ff) skriver att kulturella normer och förhållningssätt är en faktor som brukar påverka en individs utveckling, vilket brukar leda till att barns uppfostran styrs av familjens kulturella normer och levnadssätt. Därför blir det olika normer som styr hur barns uppfostran ser ut i andra länder jämfört med hur barn uppfostras i Sverige. Vissa familjer som bor i Sverige och som har en annan kulturell bakgrund kan välja att uppfostra barnen enligt deras

kulturella normer istället för att fullfölja den svenska uppfostran. Det är vanligt att dessa familjer använder sig av sin egen kultur och förhåller sig till kulturens regler, normer, traditioner och levnadssätt (ibid).

Beroende på kultur och de kulturella normerna finns det familjer som tar hedern på stort allvar. Hedern är något av det viktigaste som måste tas hand om, annars kan hedersrelaterat våld riktas mot flickan. Hedersproblematiken är oftast inte bundna eller knutna till någon religion, det uppfattas mer som en tradition inom olika kulturella grupper (Wikan, 2003:80ff). Hedersrelaterat våld riktas mot individen oftast efter att ett godkännande finns från familjens och släktens sida och våldet utövas oftast för att familjen ska kunna återupprätta hedern som individen har förlorat, vilket då oftast gäller flickor (Wikan, 2003:84ff). I en kultur där heder är något som måste bevaras på ett bra sätt beskrivs oftast som en offentlig angelägenhet. Med detta menas att hedern oftast bevaras och tas hand om för offentlighetens skull snarare än individens egen skull, för offentlighetens lagar och regler som då måste följas (Wikan, 2003:87).

3.3 “Accounts”

Marvin B. Scott och Stanford M. Lyman (1968:46) förklarar i sin artikel *American Sociological Review* begreppet “accounts”. Begreppet förklarar hur respondenter eller den som talar använder sig av olika metoder för att “reparera” det som har sagts. Det kan exempelvis handla om att det som har sagts är avvikande utifrån de normer som råder och vill därför reparera det som har sagts tidigare. Det kan både, enligt författarna, handla om att man vill ställa till rätta sitt eget eller någon annans beteende eller utsaga (ibid).

Det finns enligt författarna olika typer av accounts; excuses och justification som på svenska kan översättas till ursäkter och berättigande. Vad som kännetecknar dessa två är att båda uppstår då någon anses ha gjort någonting som är felaktigt, dåligt eller på något annat sätt olämpligt. Precis som det finns likheter med dessa två begrepp så finns det även olikheter (Scott & Lyman, 1968:47). Begreppet *justification* innebär att personen i fråga tar ansvar för sina handlingar, men däremot avböjer det negativa innehållet i själva handlingarna. Personen menar att handlingen är gjord av honom, men påstår däremot att hen inte direkt hade någon avsikt att handlingen skulle ha en negativ innebörd. Begreppet *excuses* handlar däremot om att man som person erkänner att hen har gjort fel och att handlingen är olämplig och dålig,

men tar inte fullt ansvar för handlingen. Författarna jämför definitionen av begreppet med handlingen då en soldat erkänner och tar på sig ansvaret för att ha mördat flera personer, men menar att hen inte har gjort det av egen vilja utan att hen har fått order om att göra det (ibid).

3.4 Sammanfattning

I denna teoretiska del har tre olika perspektiv på teorier presenterats: “accounts”, kulturmönster och genus. *Accounts* handlar om hur en människa på olika sätt försöker “reparera” något som har sagts eller gjorts. Det kan handla om något som har sagts av en person som är avvikande från normer som råder i samhället eller kulturen vilket leder till att individen vill reparera det. Ett kulturellt mönster handlar om vad som anses vara normen för en kulturs levnadsvillkor. Det handlar om vilka regler och normer som finns i en kultur som då förväntas följas av människorna som tillhör kulturen. Det sista perspektivet som är genus handlar om vilka könsroller det finns och vad som är ett accepterat beteende beroende på om man är född som man eller kvinna.

4. Metod

I denna del ska vi beskriva den metod vi har utgått från för genomförandet av denna studie. Vi beskriver även vilka hjälpmedel som har använts, förtjänsten av att använda denna metod samt de begränsningarna som finns. Vi beskriver även etiska principer och vilket urval som har använts.

4.1 Val av metod

Denna studie handlar om hur socialsekreterarna arbetar med hedersrelaterat våld och vilka förändringar som har skett i både arbetssättet och insatserna kring ämnet. Eftersom syftet har varit att undersöka beskrivningen och legitimeringen av förändringar i arbetssätt och insatser, eller avsaknaden av sådana, mellan år 2012 och 2016 har vi haft en *kvalitativ ansats*, vilket har hjälpt oss att fånga socialsekreterarnas erfarenheter och uppfattningar kring den förändring som har skett över tid. Anledningen till att vi har valt att utgå från en kvalitativ metod är att vi har behövt använda oss av personer med erfarenhet inom yrkeslivet, då det handlar om förändringar i arbetssätt och insatser, vilket endast en erfaren individ kan besvara som under en längre tid har arbetat med hedersrelaterat våld. Denna metod har gett både oss och socialsekreterarna möjlighet för utrymme till en fri dialog vilket har lett till att vi har fått en inblick i hur det är eller kan vara att arbeta med hedersvåld. Utifrån aktörernas deltagande

har denna metod även gett oss möjligheten att förstå och uppfatta ämnet hedersrelaterat våld på ett annat sätt än hur det kan uppfattas av en utomstående person (Bryman, 2011:362).

Det finns en fördel att använda sig av kvalitativa intervjuer eftersom respondenterna kan uppvisa olika reaktioner som visar ifall respondenten känner sig bekväm eller obekvämt med frågan. Det finns olika intervjumetoder som kan användas beroende på forskningsämnet samt att intervjuaren själv kan utforma och styra riktningen på intervjun (Eriksson-Zetterquist & Arne, 2011:40ff). Vår intervjuguide har utformats på ett sätt så att konkreta svar har varit eftersträvat. Detta har vi uppnått genom att formulera frågorna öppet, vilket i sin tur har lett till att respondenterna har haft mer utrymme för egna åsikter och uppfattningar (Bryman, 2011:413). Vi har utgått från en *semistrukturerad intervju* vilket gjorde att vi inte var bundna till ordningen på frågeställningarna utan anpassade oss istället till respondenternas utsagor. Med hjälp av konkreta frågor och med hjälp av en öppen dialog har vi fått våra frågeställningar besvarade utan hinder och svårigheter. Genom att använda oss av en *semistrukturerad intervju* var det lättare för oss att uppmärksamma det som är viktigt och relevant under intervjuens gång. Detta gav oss chansen att ställa följdfrågor som vi inte har planerat ställa och gav oss även ny kunskap gällande det tema vi diskuterade med respondenterna (Bryman, 2011:415). Eftersom vi valde att använda oss av en *kvalitativ metod* blev metodvalet ett induktivt angreppssätt. Detta innebär i sin tur att vi skapade teoretiska påståenden om ämnet som studeras genom att använda den empiri vi samlat in (Bryman, 2011:26; May, 2013:44).

4.1.1 Tekniska hjälpmedel

En annan viktig aspekt i att använda sig av en kvalitativ metod är att förbereda hjälpmedel för att kunna genomföra studien. Vi har använt oss av ljudupptagning, vilket då har varit med hjälp av en diktafon men vi har även gjort anteckningar under intervjuens gång. Att genomföra en kvalitativ studie är det också en fördel att spela in samtalet då det är viktigt för oss att ha med varje detalj, det handlar inte endast om vad som sägs under intervjuens gång utan även på vilket sätt det besvaras (Bryman, 2011:428). Att använda ljudupptagning har varit till stor hjälp och stöd både när det gäller att förstå varje detaljerad svar och att det även hjälper minnet att komma ihåg vissa saker som vi inte har hunnit anteckna. Detta sätt möjliggjorde också att vi lättare kunde överföra all information och material vi hade till en textmassa (Bryman, 2011:428–429). Att använda oss av anteckningar är också en viktig sak som vi funderade på, eftersom man inte alltid kan lita på ljudupptagning och om det slutar fungera

eller av någon anledning raderas bort, så finns det alltid en fördel att ha det nerskrivet för att genomförandet ska vara möjligt att utföras (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011:53; Bryman, 2011:431).

4.2 Metodens förtjänster och begränsningar

Att använda sig av semistrukturerade intervjuer kan både vara en fördel för utförandet av studien men även en nackdel, där hinder och svårigheter kan uppstå. Fördelen med att utföra kvalitativ intervju är att vi har fått djupare förståelse gällande ämnet hedersrelaterat våld och att vi har fått en tydligare inblick i deras sätt att arbeta med ärenden. Det har gett oss möjligheten att ställa alla frågor vi har haft samtidigt att vi har kunnat se respondenternas reaktion till hur bekväma de är i att besvara dessa frågor. En annan fördel i att använda sig av denna metod är att det har gett oss möjligheten att träffa respondenterna och skapa en bra relation vilket är viktigt för att kunna medföra trovärdighet. Det är också en fördel att respondenten får möjlighet att besvara på "andra frågor" som då ställs utifrån deras utsagor och som vi innan inte har funderat på, vilket då har gjort intervjun mer tydlig och begriplig samt att respondenternas verklighet har fångats upp (Bryman, 2011:366).

Den subjektiva uppfattning vi har bildat under intervjuens gång har gjort det möjligt för oss att jämföra de svar som vi har fått från respondenterna. (Bryman, 2011:369). Det har varit ett bra alternativ att välja semistrukturerade intervjuer då det är viktigt att respondenterna ska ha samma erfarenhet inom ämnet. Det är även viktigt att respondenterna har fått möjlighet att utveckla sina svar och gett oss chansen till att jämföra deras utsagor (Bryman, 2011:413; May, 2013:163). Denna metod har även gett oss möjligheten att kunna gå fram samt tillbaka till svaren, vilket gör att respondenternas svar kan analyseras återigen (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2011:56–57).

Liksom denna metod har sina fördelar så har den även sina nackdelar och begränsningar till att utföra intervjuer. En begränsning i att utföra en semistrukturerad intervju är att vissa frågor inte blir besvarade i samma ordning eller till och med att respondenterna besvarar följdfrågor istället för det som egentligen ska besvaras. Utifrån de svar som samlas in av intervjupersonerna blir det svårt att vara övertygad om deras svar och utsagor stämmer överens med hur det egentligen är. En nackdel i att använda denna metod är att respondenten under samtalsgången kan använda sig av sina egna strategier för att kunna imponera på intervjuaren. Det är då viktigt för intervjupersonen att visa sin kunskap och identitet vilket ska

göra utsagan mer trovärdig för den som intervjuar. Detta medför då att intervjun kan omvandlas till ett rollspel för att respondenterna vill imponera på intervjuaren genom att visa en perfekt sida av sig själv, eftersom hen inte vill tappa sin identitet och prestanda (Alvehus, 2013:82).

Då hedersproblematik är ett komplext ämne behöver man som handläggare mycket erfarenhet och kunskap inom ämnet för att kunna arbeta och behandla ett hedersärende på rätt sätt. Genomförandet av intervjuerna har gått enligt plan och dessa har även hjälpt oss att förstå en hel del kring hedersrelaterat våld och vad som är viktigt att tänka på vad gäller dessa ärenden. Under intervjuernas gång har vi fått intryck av att några av intervjupersonerna har reagerat starkt på vissa frågor, medan andra intervjupersoner har besvarat frågorna utan några problem. Vi har lagt märke till att de frågor som handlar om förändringar kring arbetssättet mellan år 2012 till år 2016 är de frågor som några intervjupersoner har reagerat starkt på. Vi har även fått uppleva att vissa respondenter har varit avvisande och att de inte har velat besvara vissa frågor. Anledningen var att vi utanför socialtjänsten inte vet mycket om ärenden som handlar om hedersrelaterat våld samt att de inte kan diskutera sina ärenden. Detta skapade från början vissa hinder i att ställa de frågor som handlar om förändringar eftersom vår avsikt inte var att få information kring de olika domarna utan vi ville endast få svar på förändringar i arbetssätt och insatser. Men efter att förklara hur det ligger till och vad vi egentligen forskar om fick vi möjligheten att få frågan besvarad utan specifika information gällande domarna.

4.3 Urval

Vi valde att avgränsa vår studie till en mindre kommun i Sverige och vi valde att intervjua socialsekreterare som en längre period har arbetat med hedersrelaterat våld. Utifrån detta har vi använt oss av två olika urval, vilket är ett målstyrt urval och ett snöbollsurval. Eftersom vi har valt en mindre kommun och erfarna socialsekreterare inom ämnet så har vi utgått från ett målinriktat urval, vilket Bryman (2011:350–351) menar är en urvalsform som gör att frågeställningarna blir möjliga att besvaras. Då denna studie handlar om att undersöka ifall det finns förändringar i arbetssättet samt insatserna över tid, är det viktigt att ha ett målstyrt urval och socialsekreterare med kunskap för att frågorna ska kunna bli besvarade på ett korrekt sätt (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2011:42). Sättet som har gjort det möjligt att komma åt information till vårt forskningsområde är att vi har valt personer som är insatta i ämnet. Vi har inriktat oss på en mindre kommun samt på specifika handläggare som just arbetar med

hedersrelaterade ärenden (Bryman, 2011:392). Det hade varit möjligt att ha fler urvalspopulationer om vi istället hade valt att utföra studien i andra orter och göra en jämförelse sinsemellan. Denna studie handlar om att se beskrivning samt legitimering av förändringar i arbetssätt och insatser i hedersrelaterat våld mellan år 2012 till 2016, med inriktning på två hedersrelaterade fall. Dessa två fall har likheter i varandra men bedömts olika har vi valt att specifikt undersöka den kommun där bedömningarna har utförts.

Ett andra urval som har använts i denna studie är ett snöbollsurval. Denna urvalsprocess innebär att forskaren får kontakt med ett mindre antal individer som kan vara med och ställa upp till en intervju och som därefter vägleder forskaren vidare till ytterligare respondenter (Bryman, 2011:196; Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2011:43). Eftersom denna studie handlar om hedersrelaterat våld har det varit viktigt för oss att hitta rätt personer, som kan hjälpa oss med information som är relevant och kan användas. Det är olika grupper och personer inom socialförvaltningen som arbetar med hedersrelaterat våld och det svåra för oss har varit att hitta just de personer som har arbetat inom ämnet under en lång period. Att socialsekreterarna har arbetat med hedersrelaterade ärenden under en lång period har varit en fördel för att kunna genomföra denna studie.

Vi började med att kontakta verksamhetschefen på Socialförvaltningen, där vi behövde samtycke till att kontakta socialsekreterare på denna myndighet för att kunna samla in respondenter (Bilaga 1). I början hade vi det svårt med att komma i kontakt med personer eftersom vi inte visste vilka som hade arbetat med ämnet under en längre period och hur vi skulle gå tillväga. Vi fick efter ett tag kontakt med verksamhetschefen som då också ställde upp på en intervju, vilket blev till en stor hjälp eftersom hen har arbetat där under en lång period samt att hen vägledde oss med namn till personer som kunde vara relevanta för denna studie. En konsekvens av att verksamhetschefen valde ut vissa respondenter för vår studie kan vara att hen ville undvika vissa känsliga svar, men samtidigt kan det också ha varit för hen vet vem eller vilka socialsekreterare som är kunniga inom hedersärenden. De intervjupersoner som verksamhetschefen valde ut som intervjupersoner har jobbat på arbetsplatsen från år 2012 eller tidigare. Anledningen till att verksamhetschefen valde ut just dessa intervjupersoner för oss var just för att vi skulle kunna göra en jämförelse i vår studie.

Efter samtycke och vidare kontakt till socialsekreterare fick vi möjligheten att intervjua sex personer som då ville ställa upp och hjälpa oss vidare med denna studie. Eriksson-Zetterquist

& Ahrne (2011:44) menar genom att intervjua sex till åtta personer vilket då är utifrån en specifik population ger chansen till en ökad säkerhet. Med detta menar författaren att det finns flera svarsalternativ att utvinna som då inte är beroende av några enskilda uppfattningar.

4.4 Tillvägagångssätt

Vid varje intervju har vi börjat med att informera intervjupersoner kring vad vi forskar om och vad syftet med denna studie är. Anledningen till att vi från början informerade intervjupersonerna om syftet till vår studie är för att fånga deras bekvämlighet och att de ska känna sig trygga i att besvara frågeställningar, då denna studie representerar ett känsligt ämne. Vi har innan påbörjad intervju informerat respondenterna att deras identitet kommer sekretessbeläggas så att ingen läsare kan förstå vem det handlar om och samtidigt vilken stad studien har genomförts i. Detta är lika viktigt att socialsekreterarna ska få information om identifiering för att fånga deras bekvämlighet och att de under intervjuens gång kan vara öppna med deras svar och inte dölja någon sann information som kan vara till stor användning i vår studie.

Vi har utfört intervjuer med sex respondenter som då har skett vid olika tillfällen och i enskilda rum för att kunna få enskilda svar på våra frågeställningar. Vid två tillfällen har vi, på grund av tidsbrist från handläggarnas sida, valt att ha intervju med två respondenter samtidigt. Vi är därför medvetna om att de kan ha påverkat varandras svar på de frågor som vi har ställt under intervjuens gång. Det har oftast svarat liknande på frågor eller valt att komplettera varandras svar istället för att påbörja ett helt nytt svar på våra frågor. Vi har under intervjuens gång med samtycke av våra respondenter både antecknat och spelat in samtalet med hjälp av en diktafon. Vid varje intervjutillfälle har vi turats om med anteckningar och vem av oss som ska ställa frågorna eftersom det är viktigt att båda inte samtidigt antecknar för att kunna vara med i samtalet och fokusera sig på vad respondenten berättar. Det har även varit viktigt för oss att innan påbörjad inspelning informera våra respondenter om att inspelningarna endast kommer användas till syftet för denna studie och att den därefter kommer raderas. Varje intervju som utfördes av oss tog olika tid på sig, det speglade sig från intervjuperson till en annan eftersom vissa pratade på och besvarade vissa följdfrågor medans andra endast besvarade på frågan och gick inte utanför ramen.

Efter genomförandet av intervjuerna har vi gått vidare med att utföra en transkribering, där vi har fått inspelningarna nedskrivet (Bryman, 2011:429). Att utföra en inspelning och sedan

skriva ut det när som helst har varit bra, för samtidigt som intervjun har ägt rum har vi haft möjligheten att vara uppmärksamma till vad respondenterna har svarat och hur de besvarar frågan. Hade det endast varit att genomföra intervju via anteckningar hade det varit svårt att vara uppmärksam på detta då all fokus hade lagts på att inte missa någon information (Bryman, 2011:428). Vi genomförde transkriberingen först enskilt där vi delade upp intervjuerna som vi sedan tillsammans gick igenom. Vi lyssnade på inspelningen och på så sätt skrev vi ner all information som sades i diktafon in på datorn. Att spela in intervjuerna med hjälp av en diktafon har gjort det lättare för oss att transkribera eftersom vi har haft möjlighet att både pausa och spola tillbaka vid behov av omlyssning (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011:54).

4.5 Kodning

Enligt Bryman (2011:429) tar det lång tid att skriva ut alla intervjuerna i dator och kan ta fem till sex timmar att transkribera en timmes intervju. Även vi märkte att transkriberingen var tidskrävande då man måste vara noggrann och uppmärksam under tiden man transkriberar. Efter att ha transkriberat intervjuerna i datorn fortsatte vi med att koda materialet, vilket innebär att sortera materialet (Bryman, 2011:205; Rennstam & Wästerfors, 2011:201). Genomförandet av kodning har gått på så sätt att vi efter att ha sorterat materialet i datorn vidare tittade igenom det och försökt hitta skillnader på svaren samt likheter och avslutningsvis på detta har vi skrivit ner olika kategorier där svaren har sorterats under (Kvale, 1997:172). Sättet som vi valde att koda vårt material på var främst genom att skriva in respondenternas svar under rubriker och sedan markera de med olika färger just för att lättare kunna hitta skillnader och likheter i texten.

4.6 Metodens tillförlitlighet

Det finns olika alternativa kriterier för att kunna bedöma en kvalitativ dvs. *äkthet och tillförlitlighet* (Bryman, 2011:352). För att en studie ska kunna utföras på ett sätt där tillförlitlighet och äkthet finns måste ett antal kriterier uppfyllas, för att uppnå detta redogör vi i denna studie tydligt för hur forskningens tillvägagångssätt har varit för att uppnå pålitlighet samt trovärdighet (Bryman, 2011:354–357). Det har även varit viktigt för oss i denna studie att vara medvetna om att det kan vara en omöjlig faktor att uppnå en objektivitet och att vi kan påverka resultatet samt empirin (Bryman, 2011:355). En annan sak som vi hade tänkt på innan intervjuprocessen med våra respondenter är att frågan kring de två fallen gällande

hedersrelaterat våld, kunde riskera att orsaka en dålig stämning mellan oss och intervjupersonerna (May, 2013:169). Eftersom det är viktigt att säkerställa resultatet har vi försökt att på bästa sätt genomfört denna studie dvs. förhålla oss till de regler som finns och för att kunna skapa en bra tillförlitlig relation mellan oss och respondenterna (Bryman, 2011:354).

Som vi har nämnt så har vi använt oss av en diktafon som hjälpmedel vilket vi därefter har transkriberat och skrivit ner. Att vi har använt oss av detta hjälpmedel är i syfte att vi ska kunna behålla respondenternas svar i ord utan att missa någon detalj (Bryman, 2011:429). En fördel till att vara två forskare som utför denna studie är att efter transkriberingen blir analysen av empirin mer trovärdig, då vi båda har varit med under processens gång samt att vi har haft det enklare att uppmärksamma viktiga delar. Med detta menar vi att två forskare stärker tillförlitligheten då vi som person har olika kunskap och erfarenheter som vi har använt oss av och att vi både har analyserat intervjuerna enskilt som vi därefter har analyserat gemensamt. Då vi båda arbetar idag med våldsutsatta kvinnor har det varit viktigt för oss att inte blanda ihop våra värderingar eller teoretiska inriktningar i respondenternas svar, utan låta dem besvara frågorna utifrån deras kunskap och erfarenhet (Bryman, 2011:355).

4.7 Etiska överväganden

Etik kan förklaras som en väg till att utforma koder och principer för det moraliska tillvägagångssättet och det finns fyra olika principer inom etik som då är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (May, 2013:89; Bryman, 2011:131; Kalman & Lövgren, 2012:13). Vi har i denna studie utgått från *informationskravet*, *samtyckeskravet* och *konfidentialitetskravet*. Alla respondenter som har deltagit i denna studie har blivit informerade om syftet med studien och även att de har rätt till att hoppa av om det önskas eftersom det är frivilligt att delta (Bryman, 2011:132).

Det har även varit viktigt för oss att ta upp vikten av konfidentialitet vilket innebär att respondenterna innan intervjun har blivit informerade om att de kommer att få vara anonyma i denna studie samt att deras identitet kommer bevaras med säkerhet (Kalman, Lövgren, 2012:13). Med detta konfidentialitetskrav menar vi att vi i denna studie inte kommer att identifiera respondenterna utan ha fiktiva namn (Bryman, 2011:133). All information som vi har samlat in för denna studie kommer endast att användas för studiens mål och alla uppgifter samt information som respondenterna har medgett kommer genom konfidentialitet

anonymiseras och på ett tryggt sätt förvaras så att ingen annan än vi kan komma åt denna information.

Denna studie utfördes även med hjälp av en diktafon som då möjliggjorde att vi fick all nödvändig information sparad trots att vi förde anteckningar under samtalets gång. Eftersom detta hjälpmedel användes var det viktigt för oss att informera respondenterna om att de blir inspelade och fråga om samtycke (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011:53). En annan sak som vi även har funderat på och hade förberett oss på är att det kunde finnas respondenter som kanske inte ville bli inspelade vilket vi då hade accepterat, men denna problematik behövde vi inte bekymra oss om eftersom alla respondenter accepterade inspelningen. Under samtalets gång har vi även varit noggranna med att inte nämna respondenternas namn och att på bästa sätt bibehålla respondenternas anonymitet så att ingen annan än vi kan förstå vem det är som har medverkat i samtalet (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011:55). Vi har även valt av säkerhetsskäl att sekretessbelägga kommunen som vi har valt att utgå ifrån. Eftersom vi gör en jämförelse utifrån två domar har vi även där bestämt oss att inte referera till artiklar eller händelser som då kan identifiera vilken stad denna studie handlar om.

5. Analys

Analysen handlar om hur socialsekreterare i en mindre kommun arbetar med hedersrelaterade ärenden samt hur socialsekreterarna förklarar och legitimerar sina olika perspektiv kring förändring i arbetssättet mellan år 2012 och år 2016. Det empiriska materialet kommer att analyseras genom teman och rubriker där vi kommer att presentera respondenternas svar på de frågor som har ställts under intervjuernas gång. Det är även viktigt att påpeka att intervjumaterialet till denna studie är omfattande och har lyssnats på, samt lästs igenom ett flertal gånger för att vi ska kunna skapa oss en bättre förståelse för respondenternas svar. Att lyssna och läsa igenom respondenternas svar har hjälpt oss att på ett lättare och bättre sätt koda och tematisera svaren som vi använder oss utav i vår analys. Vi vill även lyfta fram att alla respondenter i vår studie har avidentifierats och har fått fiktiva namn som vi även har nämnt under etiska överväganden.

Genom bearbetning och kodning av materialet har vi kunnat urskilja och dela upp respondenternas svar i olika teman som vi framöver använder oss av i denna del av uppsatsen. De olika teman hjälper oss att på ett strukturerat sätt analysera respondenternas svar och på så sätt ge ett svar på våra frågeställningar.

I analysen belyser vi hur socialsekreterarna definierar hedersrelaterat våld och på vilket sätt de arbetar med ärenden. En viktig aspekt är även hur de arbetar med unga som är utsatta och på vilket sätt man skapar förtroende till klienten för att på bästa möjliga sätt kunna hjälpa den. Vi analyserar även svaren gällande förändringen mellan år 2012 och 2016 och ifall våra respondenter upplever att det har skett en förändring. Intervjupersonernas svar har varierat då de flesta har haft olika svar på de frågor som har ställts under intervjuens gång.

Vidare kommer vi även att ta stöd och hjälp av de teorier som vi tidigare har redovisat i vårt arbete. Genom att använda oss av teoretiska perspektiv på genus och kultur och begreppet accounts i vår analys är det lättare för oss att analysera utsagorna samt skapa en större förståelse för vad intervjupersonerna menar. Begreppet accounts ger oss en möjlighet att närmare analysera de svar som vi har fått av våra respondenter då det ger oss en inblick i hur de som socialsekreterare förklarar sina handlingar, samt sitt sätt att arbeta. Genom dessa teoretiska perspektiv skapar vi oss en förståelse för hur genus och kultur interagerar med varandra vad gäller hederskultur.

5.1 Hedersrelaterat våld och definition

Definitionen av hedersrelaterat våld brukar för de flesta oftast handla om en sak: *heder och våld*. En annan definition som har gjorts av FN beskriver hedersrelaterat våld som en del av traditionell familjeideologi, vilket innebär att identitet och handlingen är avgörande för normer som ska följas. Detta menas att flickan- eller kvinnan ska följa dessa normer annars blir påföljden starka sanktioner men även dödligt våld (Socialstyrelsen, 2013:12).

På frågan gällande definition av hedersrelaterat våld har fått olika svar av socialsekreterarna. Respondenternas svar på denna fråga har skiljt sig åt då de har valt att utforma sina svar på olika sätt, men vi har även hittat likheter. Gunilla menar att hedersrelaterat våld är någon slags våld för att upprätthålla sin heder. För Yana handlar hedersrelaterat våld om att det är kvinnans/flickans uppträdande som är avgörande för familjens heder. Tittar man på dessa svar så ser man tydligt att definitionen har uttrycks annorlunda men att innebörden av deras svar betyder ungefär samma sak. Att både Gunilla och Yana pratar om familjens heder, hur viktigt det är att kvinnan/flickan beter sig på ett sätt där familjens heder inte blir nedvärderad samtidigt som våldet förekommer utifrån beteendet. Olof beskriver hedersrelaterat våld som en norm som bör följas av individen som oftast då är flickor som måste följa denna norm för

att det inte ska bli skam. Detta kan knytas an till kulturperspektivet som beskriver olika normer och regler som förväntas följas för att upprätthålla hedern, annars kan det förekomma våld (Wikan,2003:87).

“Det är när ens liv blir inskränkt/.../ kvinnans eller flickans uppförande är förknippad med familjens heder och bryter man mot de normerna så uppstår det skam. /.../ och man tror ju att familjens heder sitter i flickans uppförande på olika sätt. “(Yana).

För Gunilla har frågan varit lite svårare och hon har fått tänka kring frågan innan ett svar har motiverats. Personen har förklarat en liten del av innebörden av heder och fortsatt med att förklara själva våldet snarare är vad heder egentligen innebär.

“Våld som man använder i syfte för att upprätthålla sin heder, alltså motivet och anledningen till våldet är att folk ska hållas i ramarna och att systemet ska fungera. /.../. Alltid så att det kan finnas fler förövare. Man kan vara både offer och förövare. Det är en familjekonstellation “ (Gunilla).

Wikan (2009:9ff) förklarar begreppet heder som ett värde i ens egna och andras ögon, vilket författaren menar handlar om självrespekt och social respekt. Författaren menar också att heder kan vara ett könat begrepp, där män har heder och kvinnor har skam. Detta innebär att kvinnan är tvungen att följa mannens heder, vilket då är regler och normer som mannen anser vara det som ska bevara familjens heder (ibid). Det tyder på att kvinnan eller flickan är tvungen att ha ett visst beteende som inte betraktas som skam både av familjen men också av släkten. I intervjupersonernas svar märks det att heder och våld handlar om beteende och uppförande som måste bevaras för att upprätthålla hedern och för att hindra att våld ska förekomma.

Vidare kan man se att andra respondenter har svarat på ett annat sätt och att vissa har uttryckt frågan som svår. För Hanna handlar hedersrelaterat våld om beteendet som skiljs från killar samt vilken hederskontext flickan ska följa. vilket skiljs från killar och att det handlar om vilken hederskontext flickan ska följa. Genusperspektivet förklarar också detta som ett kulturellt kön, dvs. att uppfattningar och föreställningar skiljer sig åt beroende på om du är man eller kvinna (Hirdman, 2003:29).

“Det handlar om hur man är klädd, hur man betar sig eller vad man gör. Man skiljs tidigt från killar, man lär sig tidigt att sköta hem och sysslor som en kvinna kring en hederskontext ska ha. /.../Man får ej blanda pojkar och flickor “(Hanna).

För Olof handlar det mesta om det kollektiva, att våldet som utförs oftast planeras av kollektivet som sedan utförs av en närstående. För personen handlar hedersrelaterat våld om något som är av flera personer snarare av en. Intervjupersonen uttrycker sitt svar på detta sätt:

“Hederedersrelaterat våld handlar om det kollektiva. Våldet planeras av människorna som tillhör släkten och som utförs av en nära person. /.../Vanligt våld är oftast en person och en närstående. I hedersrelaterade är det ju trycket från hela familjen eller släkten, så det är det man tittar på det “(Olof).

Detta kan också ha en sammankoppling med kulturperspektivet, eftersom perspektivet förklarar våldet och på vilket sätt den utförs. Olof berättar att våldet som utförs bestäms oftast av någon i släkten. Ett godkännande måste då finnas både från familjens- och släktens sida för att våldet ska utföras, allt detta för att familjen ska kunna återupprätta hedern som flickan antas ha förlorat (Wikan, 2003:84–85).

Rolf och Stina har i sina utsagor valt att inte ge en egen definition på av hedersrelaterat våld. De har istället utifrån en handbok som de har i kommunen, berättat för oss att vi kan läsa i en handbok, för att förstå innebörden av definitionen. Intervjupersonerna har alltså valt att inte ge oss en egen definition på hedersvåld utan har istället valt att beskriva det utifrån kommunens handbok. Definitionen enligt dessa två intervjupersoner lyder på följande sätt:

“Vi har en handbok och en handlingsplan i Småstad som ni får med er och där är våra definitioner på hur vi ser på det. /.../ Ni kan läsa i den själv sen, men vi kan läsa innan till. /.../ Vi riktar vårt arbete mot individer som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Hot om våld och eller inskränka rättigheter för att de på något sätt kan anses ha vanhedrat familjen eller släkten. /.../Det kan vara vårt svar på frågan” (Rolf & Stina).

Utifrån ovanstående utsagor på frågan kring hedersrelaterat våld, har vi skapat oss en bild av vad hedersrelaterat våld antas betyda. Ämnet heder och våld kan enligt intervjupersonernas utsagor betyda samma sak. Svaren kan även skilja sig åt då några intervjupersoner väljer att berätta om själva våldet medan andra väljer att berätta om heder som begrepp. Genom att förstå utsagorna utifrån vad intervjupersonerna har berättat ser vi många likheter i svaren. I respondenternas svar har det varit möjligt att hitta teoretiska perspektiv, vilket då är *genus* och *kultur* som går att applicera på utsagorna. Det syns väldigt tydligt att det finns en sammankoppling mellan respondenternas svar och vad dessa perspektiv påpekar.

5.2 Socialsekreterare om hedersärende

Svaret på denna fråga har haft varierat från respondent till respondent, då alla anser att denna fråga inte är enkel att svara på. I slutändan har alla respondenter haft liknande slutsats där de berättar att det finns en hårfin gräns mellan hedersproblematik och tonårsproblematik. Enligt Gunilla är det inte lätt att genom första mötet direkt läsa av ifall det finns en hedersproblematik i ärendet eller inte, om inte den unga flickan berättar det själv. Hur man identifierar problemet är svårt, berättar Gunilla. Om flickan inte själv väljer eller kan identifiera sitt problem som en hedersproblematik är det viktigt att man som handläggare ställer de rätta frågorna för att kunna identifiera problematiken. Frågorna kan, enligt respondenten se olika ut, men ofta handlar det om att man vill se vad flickan får och inte får göra.

“Vad får du inte göra som alla andra får göra, vill göra som du inte får.

Finns det skillnader på pojkar och flickor i din familj eller är ni lika i allt ni gör?

Man ställer sådana frågor för att se om det kan vara hedersärende.” (Gunilla)

I Länsstyrelsens rapport (2009:32) *Riskbedömningar i ärenden med hedersrelaterat våld Metodstöd för socialsekreterare som arbetar med barn och ungdomar* hittar man stöd för vilka frågor som ska ställas vid det första mötet med flickan. Vid hedersrelaterade ärenden ska särskilt stor uppmärksamhet riktas mot flickans behov som hon får inte få tillgodosedda i hemmet. Det är viktigt att kartlägga flickans situation genom att ställa frågor som exempelvis kan handla om flickans möjlighet att välja sin egen klädstil, precis som intervjupersonen ovan berättar. Björktomta (2012:179) skriver att kläder är ett system kommunicera och markera

vem man är. Kläder är även en viktigt identitetsmarkör för etnicitet, grupptillhörighet eller religion. För att man ska fungera och bli accepterad i ett socialt sammanhang, fält eller kultur måste man lära sig de kulturella koderna för klädseln (ibid).

Vidare kan man se att respondent Yana och Hanna har liknande svar på denna fråga. Dessa respondenter har tidigare varit handläggare inom området men arbetar nu på en annan plats i kommunen. Båda respondenter är fortfarande med i ett "hedersnätverk" som finns inom kommunen. "Hedersnätverket" är en liten grupp med handläggare som arbetar eller tidigare har arbetat med hedersärenden. Syftet med detta nätverk är att handläggare ska kunna diskutera ärenden och på så sätt kunna komma fram till den bästa möjliga lösningen. Hanna berättar att det inte alltid går att identifiera hedersproblematiken då många flickor blir rädda vid första kontakt med socialtjänsten. Vid sådana ärenden tycker respondenterna att det är bra att man kan reflektera med sina kollegor för att hjälpa den utsatta flickan på bästa möjliga sätt.

"Vi märker inte alltid att det finns en hedersproblematik. Många flickor avstår från att definiera sin problematik på det sättet. Många vet inte ens att det är en fråga om heder utan beskriver istället problemet med definitionen att de är begränsade, kontrollerade och att de inte får göra vad de vill. Det är svårt för oss att dra den slutsatsen då det också kan handla om en tonårsproblematik. Många ungdomar blir begränsade i tonåren då föräldrarna är oroliga för sina barn. Det är inte lätt för oss att dra den slutsatsen direkt." (Olof)

Socialtjänsten kan på många sätt få kännedom om ett ärende som kan vara hedersrelaterat. Det kan ofta hända att en kurator ringer till mottagningen för att berätta om en utsatt flicka i skolan och initierar på så sätt ärendet för oss, berättar Rolf. Denna handläggare jobbar idag på mottagningen på socialtjänsten och tar dagligen emot ärenden som sedan ska initieras och handläggas. Hen berättar att kuratorer ofta ringer till socialtjänsten för att berätta om att flickor, eller en flicka är utsatt. "Det kan även handla om pojkar, men det händer inte så ofta. Jag tror att det är ett mörkertal.", berättar Rolf. Även Stina berättar att det nog aldrig har hänt att någon flicka har ringt och sagt att hon behöver hjälp för att hon är utsatt för hedersrelaterat våld i hemmet. "Hedern nämns inte i första skedet, utan man måste fiska och ställa de rätta frågorna för att kunna få fram hedersproblematiken i ärendet. Alla ärende är lika i sig så vissa

frågor är mer avgörande än andra när man ska göra en bedömning om hedersärende. Vad får du inte göra som du vill göra exempelvis?”, precis som Gunilla nämnde.

Hirdman (1993:81ff) nämner ur ett genusperspektiv att kvinnan är den individ som har betraktats med lite makt och svag i samhället i jämförelse med mannen. Kvinnan är, enligt författaren, den som ska lyda och förhålla sig till mannens handlingar då det är han som har makt och bestämmer över kvinnan. Utifrån ovanstående beskrivningar som respondenterna angett ser vi att det oftast är flickor som blir utsatta för hedersproblematik, då det oftast är dem som söker hjälp från socialtjänsten. Man kan tänka sig ur detta perspektiv att flickorna eventuellt har blivit uppfostrade enligt patriarkala systemet; alltså att männen är de som bestämmer i familjen. Då många flickor lever begränsade men kanske väljer att bryta sig ut ur detta sätt att leva så blir det i samband med detta utsatta för hedersrelaterat våld och behöver därför söka hjälp.

5.3 Arbetssätt och insatser för minderåriga

Arbetssätt och insatser gällande hedersrelaterat våld kan skilja sig beroende på om socialsekreterarna arbetar med minderåriga eller med vuxna kvinnor. Rolf inleder svaret på denna fråga genom att berätta att det finns en viss skillnad på när en kvinna och en minderårig flicka tar kontakt med myndigheten. När den flicka eller kvinna som är myndig tar kontakt med myndigheten jobbar man utifrån socialtjänstlagen och då är alla insatser frivilliga. De har då som socialsekreterare inte heller någon skyldighet för att informera anhöriga om att hon har kontakt med myndigheten eller om hon behöver skydds placeras i en annan kommun. När en minderårig flicka tar kontakt med myndigheten kan man till en första början undvika att blanda in föräldrarna, enligt Olof. Det händer ofta att flickan är rädd när hon får kontakt med socialtjänsten och då kan man avvakta att meddela föräldrarna. Mycket tyngd läggs på de risker som finns, samt våldet och dess omfattning.

5.3.1 Bedömning av våldet

Våldet kan vara psykiskt och fysiskt men det kan även handla om att flickan är bortlovad eller har ett begränsat handlingsutrymme. Som vi tidigare nämnde skriver Aplin (2016:6ff) om hur det psykiska våldet kan utformas och riktas mot de kvinnliga familjemedlemmarna. Våldet kan se ut på många olika sätt och kan ge uttryck genom direkta och indirekta hot, samt begränsat handlingsutrymme och kontroll. Även Björktomta (2012:57) nämner i sin

avhandling *Om patriarkat, motstånd och uppbrott - tjejers rörelse i sociala rum* att våldshandlingar utgör en form av könskonstituering och på sätt skapas maskulinitet och kontroll tas lättare över kvinnorna. Vidare skriver Björktomta (2012:62) att det finns olika typer av våld. Den allra värsta: mord, men även i form av emotionell utpressning, kontroll, psykiska övergrepp och trakasserier som riktas mot kvinnan i familjen. Socialsekreterarna som intervjuades menar att alla ärende i sig är olika och att man först måste prata med flickan och få information innan man kan göra någonting annat. "Har vi inte information, då har vi inget att grunda vår utredning på." Alla intervjupersoner berättar på ett eller annat sätt att flickorna är rädda för den första kontakten med myndigheten. Yana betonar att många flickor har is i magen, men att man måste motivera dem enormt mycket under en väldigt lång tid för att de ska vilja kliva ut ur den dysfunktionella omgivningen. Många väljer ibland att avbryta hjälpen på grund av den rädsla som råder för att föräldrarna ska få kännedom om deras kontakt med socialförvaltningen.

"Knepigt det här, vi ska alltid informera föräldrarna om de är minderåriga, föräldrarna måste veta om det öppnas någon utredning /.../ Om det är för riskabelt för flickan så kan man prata med henne och ha ett antal samtal innan man informerar föräldrarna."
(Hanna)

"Det har funnits flickor som har varit i kontakt med oss, men som valt att avbryta kontakten efter att vi har träffats några gånger. Det är då man kommer in på djupare teman och når problemen, pratar om föräldrarna och så vidare. Jag skulle förklara det som att många känner sig blottade då de inte är vana att prata om det med någon." (Gunilla)

Man kan utifrån respondenternas utsagor ser man att föräldrarna är en gemensam faktor. Hanna berättar om hur försiktig man som socialsekreterare behöver vara i ärenden för att flickan inte ska hamna i problem innan man väljer att informera föräldrarna. Gunilla nämner också föräldrarna, men mer utifrån att det kan finnas en rädsla från flickornas sida och deras försiktighet när det kommer till kontakt med myndigheten. Gunilla berättar även hur flickor kan känna sig "blottade" då de behöver prata med någon utomstående och drar sig därför ur och undviker hjälp. Enligt Wikan (2003:80ff) finns det de familjer som tar hedern på stort allvar. För många familjer är heder det viktigaste som måste tas om hand. Wikan (2003:87)

skriver även att hedern ofta upprättas på grund av offentlighetens skull. Utifrån ovanstående citat tror vi att flickor kan välja att undvika vidare kontakt med myndigheten just för att de ska upprätthålla familjens heder.

5.3.2 Arbetssätt med föräldrar och tvångsomhändertagning

Om socialsekreteraren bedömer att våldet i hemmet är grovt eller att flickan utsätts för exempelvis psykiskt våld i hemmet kan man välja att ha stödsamtal med flickan innan man väljer att informera föräldrarna. Yana och Hanna nämner att de senaste år arbetar på ett annorlunda sätt. "Vi brukar välja någon från myndigheten som kan detta med heder, som kan gå ut och prata med flickan och prata på exempelvis skolan. Även informera om vilka rättigheter hon har och vad hon kan få hjälp med." Om situationen i hemmet är så pass ohållbar kan man välja att omhänderta flickan. Enligt Lag (1990:50) om särskilda bestämmelser om vård av unga kan man i 1§ läsa att insatser ska göras i samråd med den unge och dennes vårdnadshavare. Den som är under 18 år kan dock beredas vård enligt denna lag, utan vårdnadshavarnas samtycke, om det enligt 2 eller 3§ föreligger fara för den unge.

"Det är också viktigt att se vad kvinnan vill, oavsett hur mycket socialtjänsten vill så måste man alltid ha med kvinnan eller ungdomen. Om den inte vill någon insats så blir det svårt att genomföra, om det inte är en minderårig för då kan man ansöka om tvångslagar vilket måste gå genom ett rättsskydd." (Hanna)

"2 § Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. *Lag (2003:406).*"

Som Hanna nämner ovan är viktigt att se vad kvinnan i fråga vill och utgå ifrån hennes behov. Om de handlar om ungdomar kan man välja att utgå ifrån lag (1990:50) om särskilda bestämmelser om vård av unga för att tvångsomhänderta den unga flickan om flickan befinner sig i en så pass utsatt situation. Även Olof menar att det händer ibland att man måste omhänderta flickor, enligt lagen ovan, om situationen i hemmet är hållbar. Ibland kan det handla om att flickan måste bryta med familjen helt och det är på grund av att hon inte får lov att leva det liv som hon vill, eller att hon inte har möjligheten att välja vem hon vill gifta sig med. I många fall handlar det om att motivera flickan till att kunna hålla ut då hon placeras i

en annan kommun och börjar leva ett helt annat liv. Ibland händer det, enligt Olof, att föräldrar får kännedom om flickans kontakt med socialtjänsten om väljer att engagera sig och börja arbeta med hedersproblematiken. Olof berättar vidare att det är ett väldigt komplext problem då det inte alltid är föräldrarna som bestämmer kring hedern och vad som är rätt och fel.

“Det finns en annan problematik i hedersrelaterat våld. Det kan kvitta att vi når ut till föräldrarna för där kan vara någon annan i Tyskland eller andra sidan jorden som bestämmer vad som ska hända i familjen. Så, då kan det vara rent verkningslöst /.../ att jobba med föräldrarna för de kanske inte är de som bestämmer.” (Yana)

Wikan (2003:80ff) beskriver genom perspektivet kulturmönster hur kultur och kulturella normer påverkar familjer och dess heder. Författarinnan förklarar att vissa familjer anser att hedern är det viktigaste inom en familj och att man måste upprätthålla sin heder för att ingen i familjen ska utsättas för hedersrelaterat våld. Enligt författarinnan riktas oftast våldet mot en individ efter att familjen eller släkten har underrättat att denne har vanhedrat familjen. Våldet utövas i syfte med att upprätthålla familjens heder som familjen har förlorat i samband med flickans “oacceptabla” beteende (Wikan 2003:84ff). Utifrån detta kan vi se att respondentens sätt att beskriva hedersproblematiken kan stämma överens med det så kallade kulturmönstret som även Wikan (2003:84ff) beskriver. Det kan vara så att fadern i familjen styrs utav någon äldre släkting i exempelvis hemlandet och att denna måste följa det som sagt för att inte dra skam över familjen.

5.4 Förtroende mellan socialsekreterare och klient

Att skapa förtroende är en viktig del i socialt arbete, speciellt i arbete med hedersrelaterat våld eftersom det handlar om unga individer som är rädda och oftast inte vågar ta steget för att söka hjälp. Länsstyrelsen Stockholm (2009:66) skriver i sin rapport att det är viktigt för socialtjänsten att upprätthålla ett förtroende för sina klienter, att agera enligt klientens vilja för att inte utsätta hen för fara eller kränkande behandling. Samtidigt som socialsekreteraren ska skapa förtroende till flickan/kvinnan är det lika viktigt att arbeta utifrån den drabbades vilja, som rapporten också beskriver. Detta är just för att minska fara för den utsatta samtidigt för att förtroende ska kunna skapas.

Vidare har denna fråga besvarats på ett sätt där förtroendet har nämnts. Det är viktigt för socialsekreteraren att skapa förtroende för flickan eftersom flickan går igenom en svår situation och söker hjälp. Det handlar då inte endast om hur flickan känner utan det handlar då också om vad som händer med familjen därefter. Olof besvarar denna fråga på följande sätt:

“Fastän man vet att det är ens familj och att de sårar en så tror jag inte att man pratar så mycket om skam och skuld... eller jo skuld för att man lämnar sin familj. Därför är det viktigt för oss att fånga förtroendet så att de vet att vi kommer hjälpa.” (Olof)

”Vissa vägrar att ta emot hjälp på grund av familjen. Det krävs väldigt mycket tålamod i sådana ärenden.” (Gunilla)

Olof menar att de som söker hjälp inom hedersrelaterade ärenden oftast känner någon form av skuld gentemot familjen. Istället för att tänka på sig själv tänker den utsatta mer på sin familj och att de blir besvikna samt att släkten får familjen att bli utsatt. Även Gunilla belyser hur svårt det kan vara att arbeta med utsatta flickor då de känner att de inte kan lämna familjen och deras kulturella normer. Detta tankesätt som flickorna har kan kopplas samman med genusperspektivet då det handlar om könsuppdelning, att kvinnan ska vara den som ska följa alla regler och normer annars blir det skam. Det är oftast kvinnan eller flickan som känner skuld och skam inför något de har gjort. När normer och regler inte följs av flickan leder det till att hon får dessa skam och skuld känslor just på grund av hon tror att det är hon som har gjort fel och inte gjort så som normerna säger en kvinna ska göra (Hirdman, 1993:81–83).

”Många flickor känner att de sviker sina familjer och det kanske de gör..eller ja, enligt det sätt som de har blivit uppfostrade på. För vissa flickor är det ett svek att lämna sina familjer eller att prata om problemen. Vårt arbete är då att försöka få dem att förstå att det inte är så, att de har rätt till att leva som de själva vill.” (Hanna)

Hanna nämner precis som Gunilla att det kan vara skam och skuld som begränsar de unga flickorna från att ta emot den hjälp som de blir erbjudna. Även Olof belyser hur viktigt det är för en socialsekreterare att skapa förtroende för att kunna hjälpa den utsatta på bästa möjliga sätt. Hanna nämner även hur många flickor kan känna att de sviker sin familj. Almqvist och Broberg (200:199ff) skriver att barns uppfostran styrs till största delen av familjens kulturella

normer och levnadssätt. Det är även vanligt enligt författaren att familjer med annan bakgrund som lever i Sverige väljer att använda sin egen kultur och förhåller sig till kulturens regler, normer och traditioner samt levnadssätt. Då föräldrarna tillämpar sina kulturer och normer på barnen lär sig barnen att leva på detta sätt och följer dessa normer och regler. Utifrån Hannas, men även de andra respondenternas svar, kan man se hur de kulturella mönstren påverkar de unga flickorna och även varför de reagerar så som de gör vid kontakt med myndigheten. Aplin (2016:6ff) förklarar hur det psykiska våldet kan utformas mot flickan. En manlig familjemedlem kan hota kvinnan genom att säga att alla band kommer att klippas med henne om hon inte väljer att göra som familjen vill. Precis som respondenterna har nämnt så kan ett sådant hot kan vara psykiskt påfrestande för den unga flickan och hon väljer att inte ta emot någon hjälp just för att slippa bli utfrys från kollektivet.

5.4.1 Mötet med flickan

En annan respondent har nämnt att samtal med flickan oftast sker ett par gånger och att det under dessa tillfällen också skapas förtroende så att den drabbade känner sig trygg i att den har sökt hjälp. Intervjupersonen berättar även hur viktigt det är att visa dessa flickor att det finns förståelse och kunskap kring problemet annars blir det svårt att fånga flickans förtroende. För en annan respondent handlar det mer om två saker, att bekräfta flickan och att visa känslor. Detta är svaret som Yana och Hanna har delat med sig:

“Ofta handlar det om flera samtal. Skapa någonting sinsemellan så att dom känner sig trygga. Känner de sig inte trygga och märker att man inte förstår de utifrån den kontexten blir det svårt, man måste genast skapa förtroende och visa att man förstår flickan, annars går det inte. På sikt vill vi ha förändringar men tryggheten kommer först för dom ska skapa förtroende och verkligen berätta för oss hur det är.” (Yana)

Yanas svar visar att det är viktigt att visa medkänsla för klienten och att få hen att känna sig trygg. Man måste enligt respondenten ha flera samtal, men att man skyndsamt ska försöka skapa förtroende till flickan. För nästa respondent innebär det istället hur det kan finnas svårigheter för flickan att vända sig ifrån sin familj och hur man skapar förtroende till flickan på den fronten. Väldigt mycket handlar om handläggarnas kunskaper vad gäller hederskulturen.

Det handlar om två saker, bekräfta och visa känslor. Svårigheten är stor för flickan då det kan handla om att vända sig från sin familj/.../ sen handlar det mycket om att de känner att vi har kunskap om hederskulturen och att vi vet vad de pratar om och att vi förstår dem.” (Hanna)

Yana och Hanna har nämnt en gemensam punkt, vilket tydligt visar för flickan att kunskap finns kring problemet som berättas men även att socialsekreteraren vet vad hederskulturen innebär. För att kunna skapa förtroende sinsemellan är det enligt respondenterna viktigt att förhålla sig till flickan och på så sätt visa att kunskap finns. Oftast pratar den utsatta om sitt problem och anledningen till varför de söker hjälp, förväntningarna blir då av klienten att socialsekreteraren ska förstå de och på så sätt hjälpa dem vidare. Enligt SOU (2015:55:158) innebär arbetet med hedersrelaterat våld för de yrkesverksamma att tillgodose behovet av skydd och stöd för den utsatta. Genom samverkan kan den yrkesverksamma socionomen skapa social, fysisk och psykisk trygghet för den utsatta. En annan viktig aspekt är just att bedöma säkerheten och riskerna för offret utifrån en kartläggning av det våld som hon har utsatts för och skulle kunna utsättas för i framtiden.

För de två sista respondenterna handlar det om en inkoppling som oftast sker efter att flickan har sökt hjälp, vilket brukar ske via en kurator. Intervjupersonerna menar efter att flickan har delat med sig sina problem till kuratorn, oftast vet att socialtjänsten ska bli inblandad. En viktig del i förtroendet för dessa respondenter är att socialsekreteraren ska vara rak, tydlig och inte minst visa att den lyssnar. Respondenternas svar lyder på följande sätt:

“Inom just hedersrelaterat? Ja du man kan ju säga att eftersom vi har blivit inkopplade så har ju flickan redan bett om hjälp. Hon vet att vi ska komma och hon tar ju oftast hjälp av kuratorn. Kuratorn sitter oftast med när vi träffar flickan som stöd. Det skiljer sig inte mot andra möten och ärenden man har på socialtjänsten. Det gäller att vara tydlig och rak och inlyssnande.” (Stina)

Utifrån respondenternas svar ser man att det finns olika sätt att skapa förtroende på. För vissa respondenter handlar det om att bekräfta och visa känslor men samtidigt vara rak och ”inlyssnande”, medan det för andra handlar om att visa tydligt att kunskap kring hederskulturen finns. För dessa flickor som är utsatta för hedersrelaterat förtryck är tillit och

förtroende ännu viktigare. Eftersom det handlar om att lämna familj och släkt samtidigt gå emot alla normer och regler som råder behöver flickan oftast bli trygg i att vända sig till staten. Det är lika viktigt att tänka kring säkerheten, dvs. att hjälp som erbjuds inte skadar flickan i slutändan. Scott & Lyman (1968:47) beskriver begreppet ”accounts” på så sätt att en person tar ansvar för saker eller beslut hen tar. I detta fall är det lika riskabelt att låta en utsatt individ bestämma om sin säkerhet, som tex case 1 att låta flickan själv bestämma kommun för skyddsplacering. Samtidigt som Olof diskuterar att insatser inte kan göras utan att individen ifråga godkänner, är det lika svårt för socialtjänsten att ta vissa beslut eftersom säkerheten måste säkerställas och flickans medgivande krävs.

5.5 Förändringar i arbetssättet

Frågan om förändringar i arbetssätt och insatser har skett fick olika reaktioner. Anledningen till dessa reaktioner var att de två hedersrelaterade fallen förklarades kort innan frågan kring förändringar framkom. Vissa av intervjupersonerna hade inga problem att fokusera på frågan kring förändringar medan andra istället fångade upp ämnet gällande de två fallen. Gunillas argumentation kring förändringar i arbetssätt och insatser är tydlig, att det finns. Hon menar att det handlar om samarbete sinsemellan myndigheter och uppföljningar. Gunillas svar har skett på följande sätt:

“Ja, det finns det alltid. Jag tror att grejen är att många får akut hjälp och stöd för att komma vidare, men den eftervården är lika viktig för att man ska kunna fortsätta och må bra. Men jag tror man behöver samverka mycket tillsammans och jobba tillsammans mellan myndigheter. Vi samverkar mer idag jämfört med tidigare. Man kan alltid bli bättre, det finns alltid massa att jobba vidare med.” (Gunilla)

För Yana handlar det om att facit i handen när arbete gällande hedersrelaterat ärende sker. Hon menar att det inte fanns facit förr när man som socialarbetare jobbade med dessa ärenden och att detta underlättar arbetet idag. Men för Hanna handlar förändringar mer om att kunna fånga dessa utsatta flickorna. Hon menar även att inget ärende är den andre lik och att man lärt sig något nytt inför varje ärende. Respondenternas svar har skett på följande sätt:

“Med facit i hand så ser man att man lär sig, innan hade man inte facit i handen och det va svårt att jobba utan kunskap. Det finns också mycket information idag som inte fanns då kring

hedersrelaterade ärenden.” (Yana)

“ Vi måste ha ungdomarna med oss och kunna fånga de, vi måste se risken och skyddsbedömningar. För varje ärende vi har haft så har vi lärt oss någonting nytt, inget ärende är den andra likt, allt är olika.” (Hanna)

Då de flesta respondenter har svarat att det på något sätt finns förändringar eller att det borde förändras vissa saker har vi även stött på att det inte finns någon förändring alls. Stinas reaktion för denna fråga blev väldigt starkt, då hon tyckte annorlunda jämför med de andra respondenterna. Stina fokuserade mer på att inte diskutera något gällande de två fallen istället för att besvara frågan gällande förändringarna. Hon tyckte att hon inte ska berätta något om deras arbetssätt kring hur arbetet har skett i samband med dessa fall och att de fortfarande jobbar på samma sätt som förr. Hennes svar på frågan blev på följande sätt:

“ Nej! nej... Det som är svårigheterna är att vi inte kan gå in och diskutera de här fallen och vill inte heller. Detta är två helt olika fall, alltså. men vi jobbar precis likadant som vi gjorde då och med dessa ärenden. Vi har inte gjort något fel eller dålig bedömning och vi har inte heller ändrat vårt arbetssätt. “ (Stina)

Dessa två fall har endast presenterats kort för att kunna klargöra föra respondenterna vad vi menar med förändringarna i arbetssätt och insatser. Som det syns så har de flesta av intervjupersonerna besvarat frågan utan några hinder medan en av våra respondenter reagerade starkt och ville knappt besvara frågan. Stina uttrycker i sitt svar att hon inte vill diskutera dessa två fall och att de inte alls är lika. Teorin “accounts” med begreppet *justification* är något som kan knytas samman med Stinas svar. Begreppet innebär att personen tar ansvar för sina handlingar men avböjer det negativa innehållet i själva handlingarna (Scott& Lyman, 1968: 47). Eftersom frågan har skapat en stark reaktion hos denna respondent kan det bero på olika saker. Stina ser inte någon skillnad i arbetssättet och menar att de jobbar likadant idag som förr. Hon rättfärdigar deras sätt att arbeta utifrån hur de har arbetat innan, då hon genom sin starka reaktion försöker utesluta frågan och på något sätt bevisa att deras sätt att arbeta alltid har varit samma.

En annan respondent har besvarat frågan om förändringar i arbetssätt och insatser på ett sätt som tyder på att det har blivit en förändring. Rolf berättar att det finns en stor förändring när

det kommer till nätverket. Han menar att det finns en övergripande grupp som har jobbat länge med hedersärenden och som tillsammans brukar träffas och gå igenom ärenden som kanske är svåra att besluta själv. Enligt Rolf så har det funnits en grupp förr också men som idag är ännu starkare och som regelbundet används av socialsekreterarna. Hans svar på frågan har varit på följande sätt:

“Vi sitter med i övergripande grupp som har jobbat länge och har fokus på hedersfrågor, vi har regelbundna träffar som då är 1 gång varannan månad. Detta har vi haft förr också, men idag är den mycket starkare och används oftare än vad det gjorde förr. Så detta är en av de förändringar som har skett och som jag anser är bra. “(Rolf)

Fortsättningsvis så ser vi att Olof också lyfter fram en förändring som har skett mellan åren för att förbättra säkerheten. Olof lyfter fram att man tidigare har skyddsplacerat de utsatta i samma kommun, men att man idag försöker undvika detta så mycket som det går. Olof väljer att utgå ifrån case 1 som vi tidigare har skrivit om. Respondenten berättar att denna unga flicka, som benämns i case 1, själv valde att bli placerad i samma kommun och att hon inte ville flytta. Enligt respondenten skulle detta ärende kunna hanteras på ett annorlunda sätt genom att eventuellt ha fler motiverande samtal med flickan för att få henne att förstå hur hotbilden för henne verkligen såg ut. Idag menar Olof att man arbetar väldigt mycket utifrån att ha motiverande samtal med flickan då många flickor kan känna skuld för att de ska behöva lämna sin familj. Enligt SOU (2012:55:150) innebär det professionella bemötandet att handläggaren ska vara en motpol till förövaren. Det är viktigt att handläggaren synliggör våldet och dess betydelse, men även att låta offret föra sin egen talan och sätta egna ord på våldet. Det grundläggande arbetet är just att återupprätta kvinnans värde (ibid).

Enligt Hirdman (2003:23) är det mycket svårare för kvinnor att bryta de kulturella normerna i jämförelse med män. Kvinnan är enligt författaren alltid den som ska tänka på vad hon gör, men även på vad hon inte får göra. Utifrån detta perspektiv kan man se hur flickor blir präglade av detta tankesätt och hur de tänker utifrån vissa kulturella normer. Det Olof menar är att de motiverande samtalen behövs för att delvis bryta ner det här tankesättet.

”Så svårt och svårt att svara på frågan, det är oftast så att de som är utsatta för större hotbilder i samma stad, vilket oftast är hedersrelaterat, brukar bli placerade i en annan kommun. Vi jobbar med andra kommuner där placeringar diskuteras ännu mer idag jämfört med tidigare och detta blir då mycket säkrare. /.../även motiverande samtal är viktiga då flickan inte ska behöva känna sig illa till mods för att hon går emot familjens kulturella normer och lämnar dem.” (Olof)

Utifrån Olofs och Rolfs svar kan man se att det har skett en förändring på arbetsplatsen. Olof väljer att berätta att det har skett en del förändringar i arbetssättet efter år 2012.

Respondenten, menar att, man efter case 1 inom socialtjänsten har uppmärksammat en del brister i arbetssättet som exempelvis säkerheten och skyddsplaceringar av kvinnor och unga flickor. Även Rolf har uppmärksammat en förändring som, enligt honom, har varit väldigt viktigt för handläggarna på socialtjänsten. Rolf förklarar hur det så kallade hedersnätverket fungerar idag och att man har bättre stöd av kollegorna. Genom detta arbetssätt känner han att han får hjälp kring hur han ska tänka när det kommer till vissa ärenden. Olof nämnde även att flickan i case 1 inte ville bli placerad i en annan kommun, men att kommunen borde ha arbetat mer med motiverande vad gäller den flickan. Enligt begreppet ”accounts” kan man utläsa hur Olof försöker ställa tillrätta sitt eget och sina kollegors handlingar. Enligt begreppet justification tar personen i fråga ansvar för sina handlingar men avböjer att hen hade någon direkt avsikt att handlingen skulle ha en negativ innebörd. Man kan jämföra detta begrepp med Olofs sätt att uttrycka sig gällande case 1 då han berättar att ett fel har begåtts då den unga flickan inte blev skyddsplacerad i en annan kommun, men att det är på grund av att flickan avböjde insatsen (Scott& Lyman, 1968:47).

6. Avslutande diskussion

Syftet med denna studien var att undersöka hur socialsekreterare i en mindre kommun arbetar med hedersrelaterade ärenden och vilka insatser som finns för de utsatta. Syftet var även att se ifall det, enligt handläggarna, finns några förändringar i arbetssättet vid hedersrelaterat våld år 2016 jämfört med år 2012. Vi har utgått ifrån två domar för att se ifall det finns någon förändring i arbetssättet. Utifrån det empiriska materialet, alltså de intervjuer som har gjorts med sex socialsekreterare, har vi vidare kunnat undersöka hur de arbetar med hedersrelaterat våld och ifall det enligt den finns några förändringar i sättet att arbeta. Vi har vidare med hjälp

av de olika teorierna “accounts”, kulturmönster och genusperspektiv vidare kunnat analysera de olika var vi har fått. Genom exempelvis teorin “accounts” har vi kunnat analysera hur socialsekreterarna utformar sina svar och på vilket sätt. Genom genusperspektiv och kulturmönster har vi kunnat se hur de olika svar om heder som socialsekreterarna har angett präglar individen. Vi har dock stött på hinder vad gäller teorin då vi inte i alla delar av analysen har kunnat applicera de teoretiska begreppen då alla inte var av stor relevans till alla delar i vår studie.

Även om den övergripande frågan i vår studie just handlade om att se ifall det finns förändringar i arbetssättet mellan år 2012 och 2016 har vi även valt att se på vilket sätt socialsekreterarna beskriver hedersrelaterat våld. Därav vi har fått många olika svar. Många beskriver hedersrelaterat våld som ett tryck som utförs av kollektivet, medan andra väljer att fokusera på det faktiska våldet som riktas mot flickan. Vi har även valt att undersöka hur man arbetar med minderåriga och hur man skapar förtroende till en klient där vi fick lika svar av respondenterna. Många av socialsekreterarna väljer att prata om hur viktigt det är att möta flickan halvvägs och att man behöver bekräfta hennes känslor och visa förståelse för den situation som hon befinner sig i. Många har även valt att diskutera hur flickan påverkas av den patriarkala familjestrukturen.

Efter att ha studerat utsagorna gällande förändringar i arbetssättet har vi kunnat se att vissa utsagor skiljer sig åt. Det framkommer även i somliga utsagor från socialsekreterarna att det har skett en förändring i arbetssättet mellan år 2012 och 2016, medan andra anser att där inte finns någon förändring. Samtliga socialsekreterare menar att man efter fall som skett år 2012 har börjat arbeta mer i exempelvis “hedersnätverket” där man diskuterar ärenden mer och har möten mer regelbundet. Det har även framkommit att facit är en förändring, dvs.

Respondenten menar att idag finns det ett facit man kan använda sig av i arbete med hedersrelaterade ärenden. Förr har det inte varit tydligt med hur socialsekreterarna ska arbeta med hedersrelaterat våld. Idag är det mycket tydligare på vad som skall göras och hur socialsekreterarna ska arbeta med hedersärenden. Förutom dessa förändringar som respondenterna har presenterat har vi även fått fram att samarbete mellan myndigheter behövs, samt att det har ökat jämfört med tidigare.

Med hjälp av det empiriska materialet har vi kunnat skapa oss en förståelse för socialsekreterarnas sätt att arbeta. Vi har skapat oss en bredare och större förståelse för hur det

är att arbeta med hedersrelaterat våld och att alla socialsekreterare arbetar på olika sätt. Vissa socialsekreterare har arbetat på platsen längre och känner sig mer bekväma i sin professionella yrkesroll, medan andra har jobbat där under en kortare tid och har en annan syn på exempelvis definition av hedersrelaterat våld och på vilket sätt man ska arbeta med ärendena. Vi har även med hjälp av det empiriska materialet och övrig litteratur kunnat utläsa att den enskilde inte alltid är beredd på att ta emot hjälp och att myndighetspersoner måste jobba med att motivera de unga flickorna. Vi har även med stöd av det empiriska underlaget kunnat utläsa att alla inte uppfattar förändringar på samma sätt. Vissa ser på förändringar på ett positivt, medan andra ser på det på ett negativt sätt. Det är viktigt att påpeka att arbetssättet alltid kan förbättras ytterligare och att det är viktigt att alltid bygga på med ny kunskap kring detta ämne då det är så pass komplext.

Referenser

Ahrne, Göran, Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber. I: Ulla Eriksson-Zetterquist och Göran Ahrne (red) Kapitel 3, Intervjuer. Malmö: Liber, 36-57. I: Synneve Dahlin-Ivanoff (red) Kapitel 5, Fokusgruppsdiskussioner. Malmö: Liber, 71-82.

Almqvist, Kjerstin & Broberg, Anders (2000). *Kulturella skillnader i barnuppfostran och utvecklingsideal*. Tvärkulturella möten / Carl Martin Allwood & Elsie C. Franzén (red) ; [övrige medverkande: Nader Ahmadi ...]. S. 118-154

Alvehus, Johan (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Björktomta, Siv-Britt (2012). *Om patriarkat, motstånd och uppbrott: tjejers rörelser i sociala rum*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2012

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Hirdman, Yvonne (1993). *Genussystemet: reflexioner kring kvinnors sociala underordning*. Genus i historisk forskning / Christina Ericsson (red). S. 146-161.

Hirdman, Yvonne (2003). *Genus: om det stabila föränderliga former*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Jemtborn, Annika (2005). *Å stå på sig, på egna ben*. Stockholms Universitet, Stockholm

Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) (2012). *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups. I: Hildur Kalman och Veronica Lövgren (red) Kapitel 1, Etik i forskning och etiska dilemman. En introduktion. Malmö: Gleerups,

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Mattsson, Tina. (2010). *Intersektionalitet i socialt arbete teori, reflektion och praxis*.
Johanneshov: TPB.

May, Tim (2013). *Samhällsvetenskaplig forskning. 2.*, [rev. och uppdaterade] uppl. Lund:
Studentlitteratur.

Hansson, Merike & Hansson, Merike (2010). *Perspektiv på manlighet och heder*. I Arhe
Hamednaca (red.), *Framtidens män och pappor fostras idag*. 1. uppl. Stockholm: Gothia.

Hansson, Merike & Hansson, Merike (2010). *Perspektiv på manlighet och heder*. 1. uppl.
Stockholm: Gothia. I Merhdad Darvishpour (red.), *Mannens maktförlust vid migrationen - en
del i "hedersförtryck" och konflikter inom invandrade familjer*. 1. uppl. Stockholm: Gothia

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2011). "Att analysera kvalitativt material" i Ahrne,
Göran och Svensson, Peter (red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Wikan, Unni. (2003). *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront.

Wikan, Unni (2009). *Om heder*. Göteborg: Daidalos

Elektroniska källor

Aplin, R 2016, 'Exploring the role of mothers in 'honour' based abuse perpetration and the
impact on the policing response', *Women's Studies International Forum*, 60, pp. 1-10,
ScienceDirect, EBSCOhost, viewed 8 December 2016

'Assessing risk of patriarchal violence with honour as a motive: six years experience using the
PATRIARCH checklist' 2012, *International Journal Of Police Science And Management*, 1,
p. 20, SwePub, EBSCOhost, viewed 8 December 2016.

Gill, A 2006, 'Patriarchal Violence in the Name of 'Honour.', *International Journal Of
Criminal Justice Sciences*, 1, 1, pp. 1-12, SocINDEX with Full Text, EBSCOhost, viewed 7
December 2016.

Gill, A 2013, 'Feminist Reflections on Researching So-called 'Honour' Killings', *Feminist Legal Studies*, 21, 3, pp. 241-261, Criminal Justice Abstracts with Full Text, EBSCOhost, viewed 8 December 2016.

Hedersrelaterat våld och förtryck - en kunskaps- och forskningsöversikt (2010) [Elektronisk]
Uppsala: Uppsala universitet. Nationellt Centrum för kvinnofrid. Tillgänglig:

[http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/493/nck-rapport-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-2010-1.pdf#_utma=1.674688451.1480448631.1480448631.1480448631.1&_utmb=1.10.10.1480448631&_utmc=1&_utmz=1.1480448631.1.1.utmcsr=google|utmccn=\(organic\)|utmcmd=organic|utmctr=\(not%20provided\)&_utmh=-&_utmk=59369517](http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/493/nck-rapport-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-2010-1.pdf#_utma=1.674688451.1480448631.1480448631.1480448631.1&_utmb=1.10.10.1480448631&_utmc=1&_utmz=1.1480448631.1.1.utmcsr=google|utmccn=(organic)|utmcmd=organic|utmctr=(not%20provided)&_utmh=-&_utmk=59369517) [2016 - 11 -30]

KORTEWEG, AC 2014, 'Honour Killing' in the Immigration Context: Multiculturalism and the Racialization of Violence against Women', *Politikon: South African Journal Of Political Studies*, 41, 2, pp. 183–208, Political Science Complete, EBSCOhost, viewed 7 december 2016.

Länsstyrelsen (2009) Riskbedömningar i ärenden med hedersrelaterat våld. *Metodstöd för socialsekreterare som arbetar med barn och ungdomar*. Länsstyrelsen. Stockholm.
<http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2009/riskbedomningar-arenden-hedersrelaterat-vald-2009.pdf> [2016-12-01]

Modée, Lisa & Bohlin, Ingrid (red.) (2009). *Gift mot sin vilja*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen
<http://www2.ungdomsstyrelsen.se/butiksadmin/showDoc/ff808081234c242301234c4bbb830004/wwwGiftMotSinVilja.pdf> [2016-10- 15]

SCB (Statistiska Centralbyrån) (2015) *Mäns våld mot kvinnor ska upphöra* [Elektronisk]. Stockholm: SCB. Tillgänglig: http://www.scb.se/sv/_/Hitta-statistik/Temaomraden/Jamstallldhet/Indikatorer/Mans-vald-mot-kvinnor-ska-upphora/ [2016-10-17].

SCB (Statistiska Centralbyrån) (2012) *Mäns våld mot kvinnor* [Elektronisk].

Stockholm: SCB. Tillgänglig: http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Temaomraden/Jamstalldhet_vt2015/Indikatorer/Excel--Mans-vald-mot-kvinnor/ [2016-10-17].

Scott, M.B. and Lyman, S.M., 1968. Accounts. *American sociological review*, pp.46-62.

Socialstyrelsen (2013) *Vänd dem inte ryggen*. Utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck. <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19317/2014-1-6.pdf> [2016-12-12].